

Любчик Анна Миколаївна

*кандидат юридичних наук, учений секретар НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

ORCID: 0000-0002-6492-4179,

Водорезова Сусанна Робертівна

*молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного
розвитку Національної академії правових наук України*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5044-7167>

RESEARCH4LIFE В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Анотація: У публікації розглянуто стан наукової спільноти в умовах сьогодення у воєнний час.

Ключові слова: наука, війна, дослідницька інфраструктура, вчені.

Anna Liubchych

PhD, Scientific Secretary of Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development National Academy of Law Sciences of Ukraine,

ORCID: 0000-0002-6492-4179

Susanna Vodoriezova

Junior researcher Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development National Academy of Law Sciences of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5044-7167>

RESEARCH4LIFE IN A SPECIAL PERIOD: THE REALITIES OF TODAY

Abstract: The publication considers the state of the scientific community in today`s wartime.

Key words: science, war, research infrastructure, scientists.

24 лютого 2022 року Президент Володимир Зеленський підписав Указ № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [1]. Народні депутати затвердили цей документ 300 голосами.

Неспровокована війна з Україною приголомшила багатьох у світовому науковому співтоваристві. Які аргументи нам необхідно знайти для того, щоб переконати агресора повернутися до міжнародного порядку? Оскільки російське вторгнення в Україну триває вже п'ятий тиждень, і вже стало зрозумілим, що війна була давно заздалегідь спланована агресором, багато з нас задаються питанням, чи не могли б ми зробити більше, щоб відрадити Росію від її руйнівних дій – руйнівних не лише для України, а й для її власне населення, культури, економіки. Тим не менш, як навчила нас Друга світова війна, реакція на агресивні дії виглядає набагато простішою з огляду на ретроспективу. Тепер ми повинні прийняти рішення про заходи, щоб зупинити вбивство та запобігти подальшій шкоді з усіх боків.

Найвищим пріоритетом має бути підтримка українського населення. Величезна солідарність між європейськими націями та самовіддана допомога багатьох людей в Україні та навколо неї неймовірні. Наукова спільнота також не стоїть осторонь цих процесів і має зробити свій внесок, надавши особисту та професійну підтримку своїм українським колегам, які тікають від війни. Це може включати житло, робочий простір, доступ до дослідницької інфраструктури, фінансування, допомогу з (робочими) візами та подорожами. 1 березня 2022 р. ЕМВО створив «список солідарності» [2], щоб запропонувати таку підтримку, і до 10 днів отримав 394 записи від лабораторій та установ по всьому світу. Одні надають простір та інфраструктуру, інші фінансову підтримку; ЕМВО додала програму малих грантів для підтримки своїх молодих дослідників, які приймають колег, які постраждали від війни. Research4Life надає українцям безкоштовний доступ до наукових робіт, у тому числі до контенту за підпискою на *EMBO Reports* та *The EMBO Journal* [3]. Наприклад, науковці Німеччини, відмовилися від усіх авторських гонорарів для українських дослідників у 2022 році. ЕМВО підтримала заяву Національних академій країн G7 щодо нападу

Росії на Україну [4]. У довгостроковій перспективі *EMBO* сприятиме відновленню дослідницької інфраструктури країни та якнайкраще зміцнювати зв'язки з європейським дослідницьким співтовариством.

Журнали *EMBO Press* виступають за відкритий обмін науковою інформацією у всьому світі. Ця платформа спрямований для обміну та доступу до наукових висновків незалежно від будь-яких геополітичних кордонів, якщо вони не завдають конкретної шкоди. Підтримує позицію COPE про те, що «рішення щодо редагування та публікації не повинні визначатися політикою урядів» [5]. Справді, вивчення природи має виходити за межі, і безперешкодний глобальний науковий обмін є як ніколи важливим у цю епоху екологічних та кліматичних надзвичайних ситуацій. Історія також навчила нас, що відкрита наукова спільнота залишається важливим напрямком культурного та дипломатичного обміну, особливо в часи кризи. Але, все ж таки, на нашу думку, це положення не може мати застосування до нинішньої ситуації навколо російської агресії стосовно нашої країни, оскільки російське суспільство, в тому числі й російські вчені саме своєю мовчазною згодою підтримували й підтримують акт агресії проти іншої суверенної держави. Неможливо в цій ситуації прийняти аргументи стосовно нещодавнього закриття Росією останніх незалежних ЗМІ та погрозами свободі слова суворими покараннями та того, що особи, які висловлюються або навіть мовчазно критикують війну, піддаються ризику затримання. Лише мала частка російських вчених, які виступають проти цієї війни, висловлюються як окремі особи – відомий відкритий лист [6] (зауважте, що оригінальний веб-сайт був видалений), опублікований у перший день вторгнення, зараз підписали близько 8000 науковців та наукових письменників, які, безумовно, продемонстрували свою сміливу позицію. Як зазначає Євген Кунін у статті, присвяченій цьому випуску, мало хто скасував свої підписи навіть після того, як було ухвалено ретроактивні урядові обмеження свободи слова [7]. Але безрозсудна декларація про палку підтримку вторгнення Російської спілки ректорів (РР), підписана не менш ніж 262 ректорами, є

ганебною і справедливо призвела до їх виключення з Європейської університетської асоціації (EUA) [8].

Ми сподіваємось, що академічні установи країни-агресора протистоятимуть вторгненню, оскільки, безумовно академічні установи не повинні допомагати та підтримувати війну, яка суперечить міжнародному праву. Вони повинні діяти, відстоюючи загальнолюдські цінності, навіть якщо їхній уряд відверто суперечить моральним принципам та нормам природного права.

Міжнародні санкції є однією з небагатьох ефективних реакцій світової спільноти за винятком застосування сили, що в даному випадку несе непередбачуваний ризик ескалації. Введення мінімальних санкцій до тих російських інституцій, які підтримують або мовчать щодо вторгнення в Україну, на даний момент є необхідністю перед обличчям неблаганної і, можливо, ескалації війни. Зокрема, такі наукові установи, як Массачусетський технологічний інститут, уже вийшли з Сколтеху, флагманського дослідницького центру, створеного у співпраці з урядом Росії; міжнародні спонсори досліджень, такі як Horizon Europe та NIH, також зважують свої можливості. Німецькі дослідницькі організації, включно з Товариством Макса Планка, заморозили спільні проекти в астрономії та за її межами, включаючи символи глобальної співпраці, такі як Європейська космічна станція та марсохід. Близькість таких проектів до уряду та пов'язаний з ними національний престиж означає, що вони є ефективними мішенями для санкцій.

Ця злощасна війна є катастрофічною і страшною далеко за межами трагедії, що розгортається в Україні. Ризик ескалації настільки ж реальний, як і ризик довготривалого конфлікту, який повертається до світового порядку часів холодної війни. Незважаючи на невимовну людську трагедію та економічну небезпеку, а також необхідну зосередженість, щоб зупинити подальше кровопролиття, ми повинні в довгостроковій перспективі не втрачати увагу на гострих викликах руйнування навколишнього середовища та глобального потепління.

Отже, при визначені пріоритетів слід враховувати, що інновації у проривних науках і технологій (S&T) у військовому застосуванні мають більший потенціал для радикальної зміни. Слід звернути увагу, що форсована інтернаціоналізація тих інституцій, які залишаються у просторі публічного права: університети, наукові парки, окремі дослідницькі інститути чи їх об'єднання. Врахувати активну профорієнтацію молоді щодо наукових спеціальностей і трансформацію освітніх програм у школах та ЗВО на вміння розв'язувати проблеми, що є основним показником успішності. А також звернути на те, що наукова діяльність потребує як ніколи підтримки з боку держави в умовах воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022р. №64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
2. Solidarity with Ukraine and its life scientists. URL: <https://www.embo.org/solidarity-with-ukraine/>.
3. Ensuring continued support for Research4Life users in Ukraine. URL: <https://www.research4life.org/news/ensuring-continued-support-research4life-users-ukraine/>.
4. Joint statement by the National Academies of the G7 states. URL: <https://www.embo.org/statements/joint-statement-by-the-national-academies-of-the-g7-states/>.
5. EMBO Press. URL: <https://publicationethics.org/news/cope-advice-editors-geopolitical-intrusions-editor-decisions>.
6. Открытое письмо российских ученых и научных журналистов против войны с Украиной. URL: <https://t-invariant.org/>.
7. Koonin E. Science at time of war: oppose Russia aggression but support Russian scientists. EMBO Rep. 2022. URL: <https://doi.org/10.15252/embr.202254988>.

8. EUA Suspends Membership of 12 Russian Universities Following Statement by University Leaders. URL: https://www.eua.eu/news/842:eua-suspends-membership-of-12-russian-universities-following-statement-by-university-leaders.html?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=social-twitter-07-03-2022.

REFERENCES

1. Decree of the President of Ukraine On the imposition of martial law in Ukraine № 64 / 2022 (2022, February 24). Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> [in Ukrainian].
2. Solidarity with Ukraine and its life scientists. Retrieved from <https://www.embo.org/solidarity-with-ukraine/> [in English].
3. Ensuring continued support for Research4Life users in Ukraine. Retrieved from <https://www.research4life.org/news/ensuring-continued-support-research4life-users-ukraine/> [in English].
4. Joint statement by the National Academies of the G7 states. Retrieved from <https://www.embo.org/statements/joint-statement-by-the-national-academies-of-the-g7-states/> [in English].
5. EMBO Press. Retrieved from <https://publicationethics.org/news/cope-advice-editors-geopolitical-intrusions-editor-decisions> [in English].
6. An open letter from Russian scientists and scientific journalists against the war with Ukraine. Retrieved from <https://t-invariant.org/> [in Russian].
7. Koonin E. (2022). Science at time of war: oppose Russia aggression but support Russian scientists. EMBO Rep. Retrieved from <https://doi.org/10.15252/embr.202254988> [in English].
8. EUA Suspends Membership of 12 Russian Universities Following Statement by University Leaders. Retrieved from https://www.eua.eu/news/842:eua-suspends-membership-of-12-russian-universities-following-statement-by-university-leaders.html?utm_source=twitter&utm_medium=social&utm_campaign=social-twitter-07-03-2022 [in English].